

Ze vullen hun musea met botten die ze van ons hebben afgepakt

actievoerder Menucha Latumaerissa

Molukse schedels gaan na 112 jaar eindelijk op reis terug naar huis

Menucha Latumaerissa van Stichting Budaya Kita bekijkt een van de vijftien schedels.

FOTO JORIS VAN GENNIP

Repatriatie • In de koloniale tijd belandden duizenden menselijke resten in Nederlandse musea. Binnenkort brengen Molukse actievoerders eigenhandig vijftien schedels terug.

Merijn van Nuland
Amsterdam

Het zijn zacht gezegd geen alledaagse vragen waar Menucha Latumaerissa en Laurens de Rooy deze dagen een antwoord op moeten vinden. Eén, hoe exporteer je menselijke resten van Nederland naar Indonesië? En twee, wat antwoord je in vredesnaam als de douane vraagt of je iets hebt aan te geven?

De Rooy, directeur van Museum Vrolijk, laat zien waar het om gaat. Hij rolt een ijzeren wagentje door de deuren van het Amsterdamse anatomische museum, waar de vitrines vol staan met lichaamsdelen op sterk water. Op de trolley staan vijftien kartonnen doosjes. Ieder bevat een mensenschedel.

Binnenkort gaan ze op reis. Op 2 november worden ze naar Schiphol gebracht en opgeborgen in het ruim van een passagiersvliegtuig met bestemming Indonesië. Na een reis van grofweg 13.000 kilometer komen ze aan in Amtoefoe, een dorp op de zuidelijke Molukken. Eindelijk thuis, aldus Latumaerissa.

Het hele avontuur begon met een vergeelde wetenschappelijke publicatie waarvan de bladeren langzaam maar zeker loslaten. 'Volkenkundige opstellen', valt te lezen op de kaft. Latumaerissa vond het boekje uit

1917 een paar jaar geleden bij een kringloopwinkel in Amstelveen. Het kostte niet meer dan een tientje.

Zijn blik bleef hangen bij een specifiek hoofdstuk: 'Tanimbarschedels, door dr. J.P. Kleiweg de Zwaan'. Tanimbar is een eilandengroep van de Molukken, wist de Nederlands-Molukse Latumaerissa direct. En de schedels? Die bleken in 1912 meegevoerd naar Nederland voor antropologisch rassenonderzoek.

Latumaerissa twijfelt geen moment. Samen met een aantal andere Nederlanders uit de Molukse diaspora richtte hij eerder de stichting Budaya Kita op. Zij willen ervoor zorgen dat Molukse roofkunst en menselijke resten terugkeren naar de eilandengroep. En nu hebben ze een eerste doelwit: de Tanimbarschedels in Museum Vrolijk.

"Wij Molukkers zijn regelmatig, hoe zal ik het zeggen, genaaid door de Nederlandse kolonistator", zegt Latumaerissa. "Van Nederlandse missionarissen mochten de eilandbewoners bijvoorbeeld geen schedels van voorouders meer vereren, want dat was heidens. Maar ondertussen vulden diezelfde Nederlanders hun eigen musea met de spullen en botten die ze van ons hebben afgepakt."

Museumdirecteur De Rooy wist wel hoe laat het was toen hij een mailtje kreeg van Latumaerissa. In

gedachten zette hij op dat moment al een potloodstreep door de vijftien schedels in zijn catalogus. "Komt er een onderbouwd verzoek tot teruggave, dan willigen we dat in principe in. Eerder zijn er al schedels teruggegaan naar Nieuw-Zeeland."

En dus staat Latumaerissa op 13 mei 2022 voor het eerst bij Museum

De schedels waren meegenomen voor antropologisch rassenonderzoek

Vrolijk op de stoep om de details te bespreken. Die dag brengt hij een bezoek aan het depot waar de schedels liggen opgeslagen. "Hallo voorouders, ik ben Menucha", zegt hij als hij over de drempel stapt. "We proberen jullie naar huis te brengen. Want dat is waar jullie horen." Naast hem kijkt De Rooy toe.

Of de schedels via keiharde grafroof zijn verworven, is na al die tijd niet meer te achterhalen. Antropoloog Kleiweg de Zwaan kreeg ze destijds van een legerarts van het Ko-

ninklijk Nederlandsch-Indisch Leger. Die kan ze in principe ook als geschenk hebben gekregen van de plaatselijke bevolking, al lijkt dat onwaarschijnlijk.

Maar dat doet volgens De Rooy ook niet ter zake. "In een koloniale context is een schenking vaak niet vrijblijvend, maar afgedwongen on-

'Er zit ook schaamte bij, dat die schedels überhaupt bij ons zijn beland'

der druk. Bovendien ligt er nu vanuit de Molukse gemeenschap een wens voor repatriatie. Er is al met al genoeg reden om de schedels terug te brengen." Hij vervolgt enigszins eufemistisch: "Ik had alleen nog een paar praktische vragen."

Latumaerissa en De Rooy begeven zich namelijk op onbekend terrein. Teruggave van koloniaal erfgoed gebeurt meestal tussen staten onderling. En dat zijn vaak kunstvoorwerpen, geen botten of schedels. Een blauwdruk is er dus niet.

De deal komt pas echt rond als Latumaerissa in contact komt met de familie Maselaman uit Cuijk, de enige Nederlands-Molukse familie die afkomstig is uit Amtoefoe. Zij hebben een direct lijntje met het gemeentebestuur van het dorp. Dat stuurt een officieel teruggaveverzoek, waarna ook de Indonesische ambassade op de hoogte kan worden gesteld. Minstens zo opvallend: ook de nazaten van Kleiweg de Zwaan steunen de actie van harte.

Gaat alles volgens plan, dan arriveren de schedels na een reis van twee dagen in Amtoefoe. Daar zullen de mensen van Budaya Kita de voorouderschedels overhandigen aan hun verre nazaten, in een ceremonie die waarschijnlijk doorgaat met plaatselijke rituelen. Ook museumdirecteur De Rooy is erbij. "Het is een vorm van herstel. En er zit ook schaamte bij, dat die schedels überhaupt bij ons zijn beland en 112 jaar in de collectie hebben gelegen."

De schedels worden bijgezet in het lokale gemeenschapshuis, waar ze mogelijk te zien blijven voor dorpsgenoten. Want al waren de Nederlandse zendelingen nog zo goed in het verspreiden van hun christelijke 'beschavingsoffensief', één ding wisten ze de Molukkers niet af te pakken: de publieke verering van hun doden.